

PIRUNKEUHKOT VOIVAT HYVIN

Nuoret haitarinsoittajat uskovat soittimeensa

Tommi Virtanen

Aikamme nuoret haitaristit ovat sekä erikoistuneita että monipuolisia. He tuunaavat soittimensa oman makunsa mukaiseksi ja verkostoituvat samanmielisten muusikoiden kanssa. Molemmat painottavat vankan perusosaamisen ja oman tien löytämisen merkitystä.

KIMMO TÄHTINEN

”Minä olin sitä mieltä, että haitarinsoitto on kova juttu, nuo muut eivät vain tiedä sitä.”

Haitari on suomalaisille rakas soitin. Sen osoittavat jo lempinimet, joita löytyy joka lähtöön: maha- tai rantapiano, sirmakka, taljankka, kurttu, köyhän urut, ryppy, vetopeli tai pelkkä hanuri. Usein haukkumasanaksi syntyneestä termistä on muotoutunut hellittelynimi. Paljevetiötäkin on joku kekseliäästi ehdottanut viralliseksi suomenkieliseksi nimeksi.

Muusikko istutti kaksi nuoren polven monitaituria saman pöydän ääreen keskustelemaan soittimensa nykytilasta. **Johanna Juhola** ja **Niko Kumpuvaara** eivät kumpikaan osanneet ehdottomasti sanoa, soittavatko haitaria vai harmonikkaa. Hanuri-termin käyttö ei kumpaakaan loukkaa, aiheuttaapa vain pientä naureskelua. Kyse on ilmiselvästi puhki kuluneesta haitaristien vitsistä. Harmonikka kuulostaa hieman keinotekoisien hienolta – tästähän **Seppo Heikinheimokin** aikoinaan marisi. Puhuttakoon siis neutraalisti haitarista.

Vili Vesterinen ja kulta-aika

Haitarilla on edelleen vahva asema Suomessa, vaikka **Vili Vesterisen** kaltaisia supertähtiä tuskin enää tuleekaan. Vesterinhen oli paitsi tähti myös aikansa kuuluisin suomalainen muusikko.

Harmonikan valta-asema 1900-luvulla perustui sen käyttökelpoisuuteen. Kovaääninen haitari oli ideaali soitin tanssilavoille aikana ennen sähköistymistä, ja tanssit polkaistiin käyntiin vaikka pelkän haitarin turvin. Vesterinen toi soittimen kaiken kansan tietoisuuteen. Sovittamalla klassisen musiikin kappaleita haitarille sopiviksi kansanversioiksi hän saavutti virtuoosin maineen. Tuon ajan standardibassohaitareilla soitettuna sovitukset olivat kuitenkin kaukana tämän päivän harmonikkataitureiden ohjelmistoista.

Johanna Juhola ja Niko Kumpuvaara ovat molemmat kolmenkymppien kieppeillä ja jo

monissa liemissä keitettyjä. Juhola on arvostettu kansanmusiikkipuolen soittaja, joka on näyttänyt kyntensä erityisesti tango nuevon taiturina – osoituksena siitä menestykset kansainvälisissä tangokilpailuissa Italiassa. Kumpuvaara on suuntautunut klassiseen musiikkiin, vaikka on jatkuvasti vierailut hyvinkin poikkitaiteellisesti eri genrejä edustavissa kokoonpanoissa. Taiteilijoilla on erilainen tausta, mutta molemmilla on yllättävän laaja keikkahaitari, sillä kumpikaan ei kaihda outoihin juttuihin sukeltamista. Siksi varsinaista vastakkainasettelua ei ole syytä pedata.

Oulusta kotoisin olevan Kumpuvaarankin juuret lepäävät pelimannimusiikissa: äidin puolen suku on täynnä pelimanneja. Isoisä oli haitaristi, mistä onkin suora yhteys Vesteriseen. ”Isoisäni **Oiva Karjalainen** oli katsomassa kun Vesterinen oli keikalla Yli-lissä”, kertoo Kumpuvaara. ”Vesterinen oli jopa käynyt heillä kotona. Isoisän mukaan

hän oli hyvin siististi puettu ja soitti kuin kone, mikä itse asiassa kuuluu levyiltä. Se on tarkkaa ja briljanttia soittoa.”

Haitarin valinta selviö

Kumpuvaaraan haitari-innoston iski varhain. ”Olin tosi kiinnostunut soittimesta heti vauvasta asti. Kolmevuotiaana kuuntelin jo haitarimusiikkia kaseteilta ja nelivuotiaana sitten sain oman haitarin synttärilahjaksi”, kertoo Kumpuvaara, joka aloitti kuusi- vuotiaana haitarinsoiton opiskelun Oulun konservatoriossa.

Juhola kiinnostui haitarista kansantanssin kautta. ”Olin tosi kiinnostunut soittimesta heti vauvasta asti. Kolmevuotiaana kuuntelin jo haitarimusiikkia kaseteilta ja nelivuotiaana sitten sain oman haitarin synttärilahjaksi”, kertoo Kumpuvaara, joka aloitti kuusi- vuotiaana haitarinsoiton opiskelun Oulun konservatoriossa.

Molemmille haitarinsoitto oli alusta alkaen selviö, eikä sitä tarvinnut hävetä, vaikka soitin ei aivan muodikkaimmasta päästä ollutkaan. ”Minua kiusattiin sekä ala- että yläasteella siitä, että soitin haitaria ja tanssin kansantansseja. Minä olin sitä mieltä, että haitarinsoitto on kova juttu, nuo muut eivät vain tiedä sitä”, selittää Juhola. ”Mutta kiusaaminen loppui, kun en siitä häiriintynyt.”

Kumpuvaara oli kolmannelta luokasta asti musiikkiluokalla. Siellä tilanne oli erilainen. ”Soittaminen sinänsä oli kaikille arkipäiväistä. Olin semmoisessa ympäristössä, jossa kyse oli siitä miten soittaa, ei mitä soittaa. Olin sitä paitsi edistynyt varsin pitkälle soitoissani”, kertoo Kumpuvaara, joka monilahjakkuutena pelasi myös menestyksekkäästi jääpalloa – aina SM-tasolle saakka, kunnes Sibelius-Akatemia kutsui miehen etelään.

Melodiabasso mullistajana

Konsertoivia kollegoja haitaristit arvioivat olevan Suomessa toista kymmentä: klassisen musiikin puolella vajaan kymmenen ja kansanmusiikkipuolella toinen mokoma. Harva elää pelkästään konserteilla, joten useimmat joutuvat myös opettamaan. Haitaristilla varustetut tanssimusiikkibändit lasketaan tähän tietenkin päälle, ja näitä ammattilaisiahan on maassamme perinteisesti paljon. Kumpuvaara miettii, että soitin suosio tanssimusiikissa vei hoidon koko soitinmelta myöhempien polvien silmissä.

”Termi harmonikkamusiikki ymmärretään usein ainoastaan virtuoosiseksi viihdeharmonikkamusiikiksi”, tulkitsee Juhola.

Haitari jäi hetkeksi pimentoon, vaikka

Johanna Juhola (s. 1978)

- Aloitti harmonikansoiton yhdeksän- vuotiaana
- opiskellut Sibelius-Akatemian kansanmusiikin osastolla vuodesta 1997 ja valmistunut 2008
- toiminut muusikkona ja säveltäjänä tanssi-, teatteri- ja sirkusesityksissä mm. seuraaville ryhmille ja teattereille: Circo Aero, Svenska Teatern, Keski-Uudenmaan teatteri, Q-teatteri, Med Andra Ord -nykysirkusryhmä, Tanssiteatteri Hurjaruuth ja Tanssiryhmä Tsuumi
- sävelsi ja esitti tilaustyönä toukokuussa 2007 Helsingissä järjestettyjen Eurovision laulukilpailujen semifinaalin avausnumeron Tangofantasia
- voitti Novjaro-kvintetin kanssa International Astor Piazzolla Competition -kilpailun Italiassa vuonna 2000
- voitti Duo Milla Viljamaa & Johanna Juholan kanssa International ”Città di Castelfidardo” -kilpailun Italiassa vuonna 2002
- on konsertoinut Pohjoismaiden lisäksi useissa Euroopan maissa sekä Japanissa, Kiinassa ja Yhdysvalloissa.

Soittanut kokoonpanoissa:

Johanna Juhola Reaktori
Timo Alakotila & Johanna Juhola Duo Kraft (duo Pekka Kuusiston kanssa)
Duo Milla Viljamaa & Johanna Juhola Spontaani Vire
Troka
Las Chicas del Tango
Käki-orkesteri

Levytykset:

Soolo:
Johanna Juhola: Miette (2006)
Yhteisissä:
Duo Milla Viljamaa & Johanna Juhola: Piazzolla Passage (2003)
Keystone Cops: Just The Glow (2006)
Troka: Raharinki (2006)
Duo Milla Viljamaa & Johanna Juhola: Mi Retorno (2007)
Las Chicas del Tango: La Voz Femenina (2007)
Timo Alakotila & Johanna Juhola: Vapaassa tilassa

SAMI PERTTILÄ

”Harmonikkamusiikki ymmärretään usein ainoastaan virtuoosiseksi viihdeharmonikkamusiikiksi.”

Lasse Pihlajamaan vaikutuksesta tapahtui merkittävä tekninen uudistus.

”Pihlajamaa lähti kehittämään melodiabassoharmonikkaa ja teki joitain kappaleita sille jo 1970-luvulla. Sen ansiosta on tullut tämmöisiä henkilöitä kuin **Matti Rantanen**, Sibelius-Akatemian harmonikansoiton lehtori”, selittää Kumpuvaara.

”Melodiabassoharmonikalla on mahdollista soittaa esimerkiksi Bachin musiikkia juuri niin kuin se on kirjoitettu, sitä enempää sovittamatta. Rantanen, **Marjut Tynkkynen** ja **Mika Väyrynen** ovat saaneet aikaan sen, että säveltäjät ovat

kiinnostuneet harmonikasta. Harmonikka on nykymusiikissa edelleen vahva soitin, ja se on tämän sukupolven ansiota”, sanoo Kumpuvaara.

Haitarin tuunausta

Nykyään moni haitaristi tuunaa soittimiin. **Kimmo Pohjonen** kertoo uusimmassa Imagessa laajentaneensa soitinarsenaaliaan Tunturi-mopoon ja sirkkeliin ja mainostaa samalla nimikko-oluttaan.

”Soittimen ominaisuudet eivät saisi olla este kenellekään. On järkevää fiksata soitti-

mensa sellaiseksi mitä tarvitsee”, perustelee Juhola. Hän mainitsee esimerkiksi **Markku Lepistön** ja **Antti Paalasen** käyttämän kaksi ja puolirivisen, periaatteessa diatonisen haitarin, johon on lisätty kromaattisia säveliä, sekä **Veli Kujalan** mikrotonaalisen haitarin.

”Kunhan muutos johonkin valmiiseen haitarimalliin ei ole massiivinen, on yllättävän yksinkertaista tilata omien toiveiden mukaisesti valmistettu haitari”, kehuu Juhola, jonka haitarien valmistuspaikka on Italian Castelfidardo, kaupunki täynnä pieniä haitariverstaita.

”Haitarin ikuinen ongelma on, että paljon mekaniikkaa pitäisi saada mahtumaan pieneen tilaan, ja lopputuloksen pitäisi vielä olla kevyt soittaa. Siinä joutuu aina tekemään kompromisseja. Senkin takia olisi hyvä miettiä, mitä tarvitsee. Aika usein matkustan kahden viisirivisen kanssa koska en ole saanut mahtumaan yhteen kaikkia

”En ole juuri koskaan yllättynyt siitä, mitä kaikkea haitarilla pystyy tekemään.”

ominaisuuksia. Joidenkin bändien keikoista olen roudauksen helpottamiseksi päättänyt, että yksi soitin riittääköön”, kertoo Juhola, joka esittelee nettisivuillaan aikamoista muutakin soitinarsenaalia.

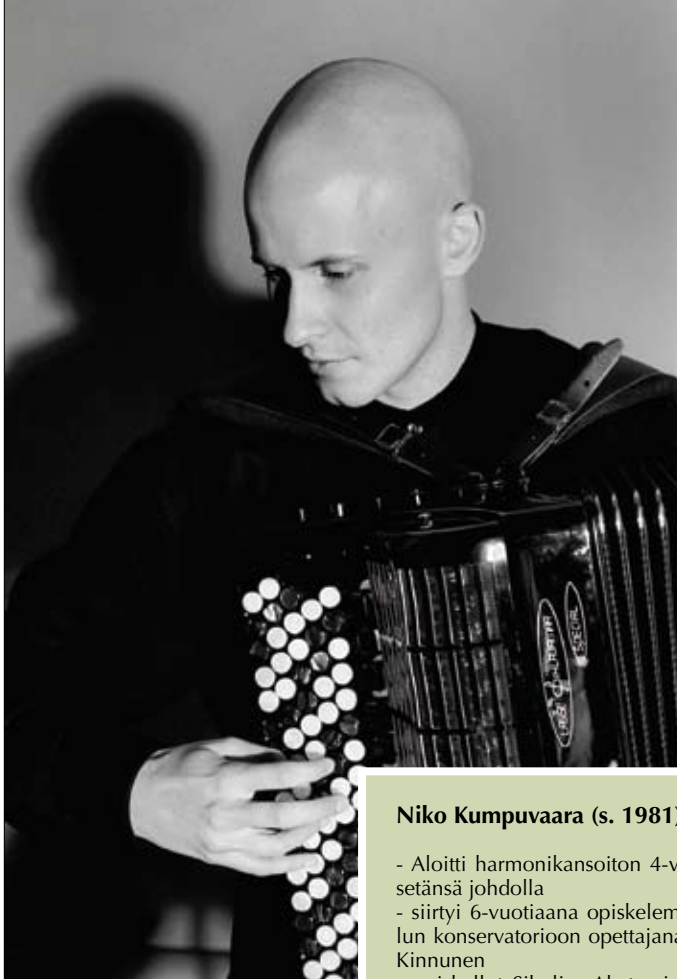
”Erilaiset soittimet tuovat vaihtelua soundimaailmaan. Accordinassa esimerkiksi on huuliharppumainen ääni, ja se on kätevä jamisoitin jo pienen kokonsakin puolesta”, hän hehkuttaa.

Kimmo Pohjonen oli uusimmassa teoksessaan sämplännyt sian röhkinää, ja heavybändi Turisaksessa on perinteisten soittimien rinnalla tasaveroisena haitari. Eikö se ole jo mullistavaa?

”Yhtään vähättelemättä: en ole juuri koskaan yllättynyt siitä, mitä kaikkea haitarilla pystyy tekemään”, sanoo Juhola.

”Se on enemmän soittajasta kiinni, se ei ole soitinkeskeinen asia”, lisää Kumpuvaara.

”Voi ihastella enemmän sitä, että *haitaristi* sopi tähän hyvin, kuin että haitari sopi tähän hyvin”, kuittaa niin countryblues- kuin konemusiikkiyhteyksissä soittanut Juhola.

NINA NORDIN

Niko Kumpuvaara (s. 1981)

- Aloitti harmonikansoiton 4-vuotiaana setänsä johdolla
- siirtyi 6-vuotiaana opiskelemaan Oulun konservatorioon opettajanaan Timo Kinnunen
- opiskellut Sibelius-Akatemiassa vuodesta 2000 Marjut Tynkkysen ja Matti Rantasen johdolla, valmistumassa musiikin maisteriksi kesällä 2008
- esiintynyt kotimaan lisäksi Englannissa, Espanjassa, Ranskassa, Serbiassa, Slovakiassa, Unkarissa, Saksassa, Hollannissa, Venäjällä ja Kiinassa
- ollut mukana produktioissa mm. Suomen Kansallisoopperassa, Suomalaisessa Kamarioopperassa ja Oulun kaupunginteatterissa
- 1. palkinto ensimmäisenä pohjoismaalaisena maailman merkittävimpanä pidetyssä Klingenthalin kansainvälisessä harmonikkakilpailussa Saksassa vuonna 2005
- 3. palkinto maailman suurimmassa kaikille instrumenteille suunnatussa nykymusiikkakilpailussa Hollannissa (Gaudeamus Interpreters Competition) 2007
- musiikkiteatteri Kapsäkin jäsen vuodesta 2002, missä esiintynyt ja toiminut musiikin sovittajana erityisesti lapsille suunnatuissa musiikkiteatteriesityksissä
- valittu Oulun musiikkijuhlien taiteelliseksi johtajaksi vuodelle 2009.

Nykymusiikkous vaatii erikoistumista

”Laajan osaamisen ehto on erikoistuminen”, sanoo Kumpuvaara. ”Monialaisuudesta puhutaan paljon, mutta on väärin ajatella sitä ihanteena. Kyllä se tietynlaisesta käsityötaidosta ja aika vahvasta erikoistumisesta lähtee, että pystyy olemaan monialainen. Se antaa mahdollisuudet”, pohtii mies, joka on selvästi pureskellut asiaa aiemminkin.

Juhola on samaa mieltä. Jokin ala ja instrumentti täytyy hallita hyvin, ennen kuin pärjää muissa. ”Jos soittajalla on kuuntelu- ja reagoitaitaitoa, niin kyllä eri genreistä tulevat musikit voivat työskennellä päättämättä erikseen, kenen tyylillä soitetaan”, hän lataa.

”Totta kai aina voi sanavarastoon laajentaa erityylisten ilmaisun kautta, mutta ilman perustaa ja tosi vahvaa erikoistumista musikkoo ei ole mitään”, lisää Kumpuvaara.

Juhola onkin tehnyt paljon vierailuja sähköisen musiikin puolelle. Hän on vierailut niin PMMP:n kuin Rinneradion levyillä. Lisäksi hän on tehnyt yhteistyötä konemusiikin tekijöiden kanssa. DJ Slow eli **Vellu Mauro** oli mukana Juholan säveltämässä Euroviisu-tangossa. DJ Yuhis ja DJ LBJ ovat olleet niin ikään Juholan yhteistyökumppaneita. Konevelho **Tuomas Norvio** soittaa Juholan Reaktori-yhtyeessä, ja pari on tehnyt musiikkia myös tv-fiktioihin.

”Minulle konemusiikki avaa maisemia”, selittää Juhola kokemuksiaan. ”Ääniefektit, joista ei kuunnellussa tiedä, mistä ne tule-

vat, luovat visuaalisia mielikuvia. Koneiden kanssa on erilaisia mahdollisuuksia kuin akustisten soittimien kanssa, ja näiden yhdistelmä avaa jo todella monipuoliset mahdollisuudet.”

Molemmat puhuvat siitä, kuinka tärkeää on rohkeasti mennä mukaan erilaisiin juttuihin. Se onnistuu, kun perusosaaminen on hallussa.

”Tärkeämpää kuin tuntee tyylit on tuntee omat rajoitteensa. Jos olet todella

kapea-alaisesti kartoittanut mahdollisuutesi omaan soittimeesi, et pysty tarjoamaan muita vaihtoehtoja kuin vain sitä yhtä”, sanoo Kumpuvaara ja pääsee taas saarnaamaan mieliiheestään:

”Nykyään puhutaan paljon musiikista kaiken käsityön ulkopuolella; puhutaan innovaatioista ja muusta. Mielestäni siinä koko ajan ajetaan asian ohi, vahvan perusosaamisen ohi. Siihen opintojenkin pitäisi keskittyä.”

Kumpuvaara näkee opetuksessa arvostelamisen aihetta.

”Oman tien löytäminen on aika monella hukassa.”

”Oman tien löytäminen, ainakin opiskelijapiireissä klassisen musiikin puolella, on aika monella hukassa. Soitetaan hirveästi perusohjelmistoa ja ollaan peruskysymysten äärellä, mutta keskitytään enemmän ohjelmiston ja tietynlaisen musiikin hallitsemiseen kuin oikeasti soittimen hallintaan. Sitten ollaan yksityksissä, kun pitäisi lähteä tekemään omaa”, mies lataa.

Juhola näkee asiassa valoisan puolen. ”Olen viime vuosina käynyt paljon soittajaystävieni konserteissa ja ollut iloinen ja jollain hassulla tavalla ylpeä siitä, että monet ovat todella löytäneet oman persoonallisen suuntansa esiintyjinä. Tähän on totta kai tarvittu vankka perusosaaminen. Kun parikymppisenä alkaa opiskella, silloin olisi aika hyvä hetki keskittyä perusjuttuihin, että sitten kun ideoita alkaa pulputa, olisi niihin tekniset valmiudet”, opastaa Juhola.

Myös haitarisoiton tekniikka on ottanut aimo harppauksen tanssilavasoittimesta aikamme musiikkiin. ”Yhtäkkiä on hypätty viihteellisistä estradimusiikista **Magnus Lindbergin** ja **Jouni Kaipaisen** sävellyksiin. Ei ole ollut sellaista luonnollista kehitystä kuin pianossa. Onkin huolestuttavaa, kuinka paljon haitaristeilla ilmenee fyysisiä vammoja, koska soittimen tekninen opettaminen laahaa perässä”, murehtii Kumpuvaara, mutta lisää, että uusi sukupolvi tuo uuden osaamisen.

Huoli on aiheellinen. Erinomaisesta tekniikastaan huolimatta Juhola joutuu pitämään kädessään säärisuojaa soittovamman ehkäisemiseksi, muuta ratkaisua kun ei ongelmaan ole löytynyt.

Oma aktiivisuus tärkeää

Kun kyseessä on soitin, joka on melko äskettäin kokenut uuden tulemisensa ammattilaissoittimena, työtillaisuuksia ei ole suorastaan tyrkyllä. Kumpukaan haastateltava ei osaa sanoa, miten töitä pitäisi hakea. Molemmat painottavat kuitenkin

KIMMO TÄHTINEN

”Kahden soittajan kesken reagointi on parhaimmillaan salamannopeaa ja hienovaraista.”

Matti Eskon kanssa kielii niin ikään laajasta spektristä.

Useamman levyn tehnyt Juhola tietää levyjen olevan hyviä käyntikortteja. Hänkin kertoo keikkojensa olevan hyvin eriluonteisia. Töitä hän sanoo saaneensa sillä, että on aina lähtenyt kun on kysytty, jos projekti on kuulostanut yhtään mielenkiintoiselta.

”Se onkin loistava keino saada ihmiset tietoiseksi siitä mitä tekee”, kommentoi Kumpuvaara. Hän ihmettelee, mikseivät klassisen puolen soittajat ole enemmän vuorovaikutuksessa säveltäjien kanssa. ”Se on hyvä keino saada lisää työtillaisuuksia. On hirveän monen tyyliä säveltäjiä, joista valita. Ei tarvitse jämähtää kehenkään tai soittaa pelkkää Beethovenia, jos ei pidä nykymusiikista”, lupaa Kumpuvaara.

Duomusisöinnin hienous

Kun kysyn artisteilta heidän tämän hetken läheisintä juttuaan, vastaa Kumpuvaara salamannopeasti: ”AC/DC”, ja nauraa päälle.

Juhola empii eikä osaa nostaa mitään lukuisista projekteistaan toista tärkeämmäksi. ”Minulla on tällä hetkellä niin mukava kokoelma bändejä”, hän perustelee. Sitten hänen ilmeensä kirkastuu.

”Olen huomannut duo-musiikin hienouden. Minullahan on neljä eri duoja: **Timo Alakotilan**, **Pekka Kuusiston**, **Milla Viljamaan** ja **Roope Aarnion** kanssa. Se on ihan mahtavaa! Kahden soittajan kesken reagointi on parhaimmillaan salamannopeaa ja hienovaraista”, kertoo Juhola innoissaan ja toteaa, että kaksin pystyy kommunikoimaan aivan toisin kuin isomman porukan kanssa.

Haastattelua seuraavana päivänä Juholla onkin keikka Roope Aarnion kanssa Pietarissa. He soittavat Juholan sävellyksiä, ja keikka on rautatieasemalla.

Kaikesta päättäen suomalainen haitarimusiikki on maailmalla hyvässä hūdossa. Kumpuvaara kiteyttää molempien ajatukset.

”Suomalaisesta harmonikkakulttuurista voi tällä hetkellä olla ylpeä. Suomessa tehdään paljon sellaista mikä on poikkeuksellista maailmalla. Täällä ei ole vain hienoja haitaristeja, vaan hienoja *muusikoita*”, alleviivaa Kumpuvaara. ■■■

omaa aktiivisuutta. Jos pitää silmät ja korvat auki, työtillaisuuksia voi tulla mitä kummallisimpia reittejä.

”En osaisi neuvoa, jos joku kysyisi, mistä töitä saa. Jos ajattelen omaa työnkuvaani, niin se on aika sillisalaattia”, kertoo Kumpuvaara ja poimii esimerkiksi viime elokuulta viikon, jolloin peräkkäisinä päivinä oli hyvinkin erilaisia keikkoja.

”Viikko alkoi improvisoinnilla **Matti Pentikäisen** ambient-taustojen päälle. Sitä seurasivat nykymusiikkipainotteinen haitariresitaali kirkossa, *Viivi ja Wagner* -musikaaliesitys, Vivaldin *Stabat Mater* Art goes kapakka -festivaalilla ravintola Kuu Kuussa sekä koululaulukaraokeperformanssi ravintola Ursulassa. Viikko huipentui **Marzi Nymanin** urkukonserttiin, jossa kuultiin Nymanin virsisovituksia”, listaa Kumpuvaara kirjavaa viikkoaan.

Kumpuvaara kertoo kilpailujen olevan hyviä kontaktipaikkoja, mutta myöntää, ettei niillä allakkaa täytetä.

”Olen saanut kilpailujen kautta hyviä esiintymismahdollisuuksia ja ylipäätään päässyt soittamaan orkestereiden kanssa. Mutta jos minulla olisi pelkästään ne, niin vuodessa ei olisi kuin pari solistikeikkaa ja liuta haitarifestivaaleja ulkomailla. Vähän oudotkin kohtaamiset ihmisten kanssa ovat johtaneet tosi mielenkiintoisiin juttuihin ja kokoonpanoihin. Marzin kanssa törmättiin armeijassa ja päätettiin perustaa duo. Sen jälkeen olemme soittaneet yhdessä ja vuorotellen toistemme jutuissa. **Maria Ylipään** kanssa olemme tutustuneet samassa lastenoopperaprojektissa. Sitten ollaan tehty duo-keikkaa”, kertoo myös flamencobändi La Pandillan vierailijana säännöllisesti nähty Kumpuvaara. Viimeisin studiosessio